

ЖЕЉКА ШКОРИЋ

Историјски музеј Србије, Београд

ДЕЛАТНОСТ ИСТОРИЈСКОГ МУЗЕЈА НА ПРИКУПЉАЊУ МУЗЕЈСКОГ МАТЕРИЈАЛА У 1995. ГОДИНИ

За проучавање и презентацију комплексне тематике, каквом се бави Историјски музеј Србије, неопходно је коришћење разнородног музејског материјала. Музејски експонати се користе за приказивање развитка Србије, српског народа или појединих регија, али, исто тако, и за представљање појединих историјских догађаја у свој њиховој сложености. Наравно, овако конципиран музеј намеће крупне задатке у прикупљању и одабирању музејских предмета, што представља и једну од његових основних делатности.

Музејски материјал прикупљао се и прикупља по различитим критеријумима. Један од основних је процена шта све може да буде релевантно за илустрацију неке историјске теме. Не води се, при томе, рачуна само о предметима који ће бити излагани, већ и о онима који могу да послуже као извор за научно-истраживачки рад. Подразумева се и уважавање извесних ограничења: избегава се, на пример, "паралелизам" са делатношћу других музеја и њима сродних установа.

У току 1995. године, Музеј је прибављао одговарајући материјал првенствено путем откупа, који је финансирало Министарство за културу Републике Србије. У вези са тим, евидентирани су предмети у приватном власништву а настављена је и сарадња са спољним сарадницима Музеја (бројним колекционарима и пријатељима ове установе). Поред редовне, систематске попуне музејских збирки и фондова, обављани су и пригодни откупи у вези са планираним пројектима Музеја. Поменимо на крају да је извешан број предмета доспео у Музеј и путем поклона.

Организација откупа одвијала се, као и претходних година, преко Комисије за откуп историјско-уметничких дела. Ова Комисија је од 1990. до 1995. године радила у истом саставу. Њени чланови били су кустоси Музеја, Жељка Шкорић (председник), Ђорђе Митровић (заменик), Косана Јочић, Љиљана Константиновић, Невена Крстић, Саво Андрић и Небојша Дамјановић. У 1995. години Комисија је имала 12 састанака, који су одржавани по потреби, у зависности од припремљених предлога за откуп. Ослањајући се на напред поменуте критеријуме, чланови Комисије су – у сарадњи са кустосима, руковаоцима збирки – откупили укупно 2039 предмета. Прихваћена су, такође, и 182 предмета, који су добијени као поклон. Откупље-

ним и поклоњеним предметима обogaћене су следеће музејске збирке и фондови:*

Ред. бр.	Назив збирке и фонда	Откуп	Поклон	Укупно
1.	Оружје и војна опрема	4	2	6
2.	Униформи	1.032	65	1.095
3.	Знамења	55	-	55
4.	Плаката	14	-	14
5.	Карата	-	3	3
6.	Архивског материјала	14	-	14
7.	Фотографија	183	-	183
8.	Разгледница	711	-	711
9.	Печата	5	-	5
10.	Реалија	5	-	5
11.	Ликовна	7	2	9
12.	Етнографска	-	8	8
13.	Рукописа	1	-	1
14.	Заробљенички и концентрациони логори (фонд)	4	104	108
15.	Копије-иконе и фреске	4	-	4
УКУПНО:		2.039	182	2.221

Као што се може видети из ове табеле, у току 1995. године готово све збирке Историјског музеја Србије попуњене су новим музејским материјалом. Према предлозима кустоса, руковаоца збирки, издвојићемо неке од најзначајнијих и најзанимљивијих откупа.

Збирка реалија попуњена је вредним експонатима. Треба, пре свега, скренути пажњу на руску икону "Слика Сергијевог наука" из 1869. године. Реч је о уметничком делу, које су Московљани посветили успомени на кнеза Михаила Обреновића. Икона (димензија 29x32 cm.) израђена је на дасци са сребрним оковом. На њој је приказана келија св. Сергија Радоњешког. Поред овог свеца налазе се још ликови св. Тројице, Богородице, св. Петра и Павла, као и једне светице, која није идентификована. Сребрни оков прекрива читаву икону сем инкарната приказаних ликова. Посебан историјски значај икони даје сребрна плочица, која је причвршћена на доњу ивицу оквира. На њој је угравиран натпис: "На памјат серпског кнеза Михаила III от граждан Москви 1869. года". Није познато како је породица власника

* Подаци за табелу су узети из Извештаја о раду Историјског музеја Србије за 1995. годину, стр. 1.

дошла у посед ове иконе. Зна се само да се у тој породици чува већ генерацијама.

За збирку реалија откупљено је и једно оглеало, које потиче са двора Обреновића. Постоји информација да је онокупљено 1903. године у Бечу, на лицитацији посвећеној распродаји краљевске имовине. На полеђини се налази етикета дворског добављача из Беча, Густава Хертела и година 1895. Добро очувано биљурно огледало (150 x 80 cm) уклопљено је у оквир од позлаћеног дрвета и штукатуре, који је рађен у необарокном духу. Иначе, налази се на високом постољу – жардињери. Огледало је излагано 1996. године у Народном музеју, на изложби "Династија Обреновића".

Истој Збирци припадају пећ и параван из спаваће собе у којој је умро Петар I Карађорђевић. Пећ (висине 110 cm) ливена је од гвожђа. Има четири емајлирана прстена а састави су од пет бакарних обруча. Завршава се металном перфорираном куполом и фризом. У медаљону на вратима у горњем делу пећи пише: "Пешта, деведесете године XIX века". У соби краља Петра I пећ је стајала све до 1948. или 1949. године, када су је ранији власници куће узели и са осталим стварима продали.

Метални параван, висок 60 cm, ливен је од гуса, има три ноге и богато је осликан масним бојама, нарочито у централном делу. Ивице паравана прати флорална бордура. И пећ и параван су врло добро очувани, квалитетне су израде и од несумњиво културно-историјског значаја. Изложени су у Милошевом конаку у Топчидеру.

За Збирку печата откупљено је пет предмета. Највреднији је, свакако, печат Примирителног суда Грабовичке општине. Реч је о првом печату у овој збирци, који се односи на локалну управу у Кнежевини Србији из прве половине XIX века. У овом случају реч је о сеоској општини, која је била територијално најмање управна јединица. Печат је начињен непосредно по доношењу првог општинског закона ("Устројење обштина", 13/25. јула 1839. године) после абдикације кнеза Милоша. Поменути печат је значајан експонат који ће послужити при реконструкцији историјата локалне управе и сеоске општинске власти тога доба.

Највећим бројем експоната увећана је збирка униформи. Откупљено је неколико предмета које поменута збирка до сада није поседовала. То се, пре свега, односи на амблем путара Краљевине Југославије (тзв. "Златни путер") који је ношен на путарским капама, као и на пар кожних фишеклија из Француске (М 16) какве је носила српска војска на Солунском фронту. Занимљиви предмети су такође фрак и цилиндар амбасадора ФНРЈ. Припадали су амбасадору Милораду Милатовићу, који их је користио као делове своје цивилне униформе за време службовања у Пољској и Канади (1945-1964). Најзад, међу нове предмете у Збирци спада и ешарпа коњице у Краљевини Србији.

Посебно значајна и вредна је колекција дугмади са униформи војски, које су учествовале у Другом светском рату. Њен садржај чини 867 примерака дугмади са униформи четрдесет и пет армија разних земаља. Збирку је сакупио Васо М. Лазић заробљеник у Сталагу IV Г у Ошцу, у Саксонији. Као

магационер у поменутом логору примао је војничке униформе од ново-придошлих заробљеника и кришом одсецао дугмад са њих. За релативно кратко време прикупио је значајну колекцију. Касније су му у његовом колекционарском послу помагали и логорски другови. По завршетку рата Васо Лазих се са својом збирком вратио у Југославију и настанио у Гудурици крај Вршца. Збирку је излагао на Радничком универзитету у Вршцу а такође, и у Дому ЈНА у Београду.

Посебну пажњу заслужују и предмети који су током 1995. године поклоњени Музеју. Као што је већ поменуто, захваљујући дародавцима музејске збирке и фондови увећани су за 182 предмета. Овом приликом не бисмо издвајали ни један од поклоњених предмета, већ бисмо искористили прилику да се најсрдачније захвалимо свим нашим донаторима. Њихова имена су: Саша Белић, Станоје Бингулац, Ненад Бјелош, Војислав Васић, Ратко Ђорђевић, Никола Ерцеговић, Стојан Јовић, Ђорђе Марковић, Владимир Мереник, Иван Мијић, Миле Милатовић, Радоје Милошевић и Томислав Николић.